

BESKRIFNING

ÖFVER

NORRA DELEN

AF

STOCKHOLMS LÄN

ANDRA DELEN.

AF

D. FREDRIC VILHELM RADLOFF

PROFESSOR OCH PROVINCIALMEDICUS SAMT

LEDAMOT AF K. VETENSKAPS AKADEMIEN

I STOCKHOLM.

UPSALA,

Tryckt hos JOHAN FR. EDMAN, Kongl. Acad. Boktr.

1805.

XI. Sjuhundra Hårad.

Håradet utgöres af Socknarne *Skederyd*, *Rimbo*, *Rö*, *Fasta* och *Efterna*. *Riala* Socken räknades äfven fordom hit (1). I *Peringskölds* förteckning anföres ibland socknarne *Såbohredh*; men detta är Håradets namn som äfven kallas *Såkundari* och finner man *Gillberga* gård nämnd i gamla handlingar som liggande i *Såbohårad* och *Elterna* Socken (2). Håradet har således ej sit namn af sju socknar (3) och huruvida Sjuhundra är en lemning af Sveriges delning i tio lotter, är numera ej ämne för någon undersökning.

Tre mantal under namn af *Fasta* visnare föras til *Nårdinghundra* Hårad. Et mantal i *Skedery* Socken och *Darsgårda* by, räknas til *Lyhundra* Tingslag och anföres från äldre tider i jordboken som belägit i *Lånna* Socken. Af *Husby* församling räknas til *Skedery* jordbok och *Sjuhundra* Hårad 3 mantal i *Husby* by, *Wallby* 2 m. *Synninge* 4 m. *Nyby* $\frac{1}{8}$ m.

Hå-

(1) Mon. Upl. f. 17.

(2) S. Clara minne f. 54. Mon. Ulleråk. f. 139.

(3) *Serenius* de *Uplandia* C. 3. p. 44.

Håradet består af $145\frac{1}{2}\frac{2}{8}$ mantal. Skatte åro $21\frac{7}{8}$ m. krono $7\frac{3}{8}$ m. frelse $116\frac{1}{2}\frac{3}{4}$ m. Vidden är $4\frac{4}{5}$ quadrat mil och folkmängden 3135 personer. I Sigillet är et S. I 17:de århundrade räknades här 88 byar (4).

I. Rô Socken.

Namnet Rô eller Röd torde kunna härledas af Riodur, en slått emellan skogbevåxta ställen (1). Socken gränslar i vester til Kårsta i Långhundra Hårad, i söder til Riala i Åkers Skepslag, i öster til Lånna och i norr til Skedery och Rimbo.

Vestra delen af Rô Socken består af sandig och skoglupen mark. Den östra trakten har bättre jord och flere slätter. Långd och bredd utgöra ej fyllest en mil. Vidden är $\frac{7}{6}$ quadrat mil. Af insjöarne i denna Socken är *Angarn* vid Beateberg inemot $\frac{1}{4}$ mil, den erhåller vatten från *Sanda* eller *Hundsjön* i Riala och faller genom en å som drifver en stålhammare och en såg, i *Wiren*, hvilken sjö är något större och har sit utlopp til *Addarn* belägen i gränlen af *Skedery* och

D 3

Lån-

(4) Atl. i T. p. 316.

(1) Torsten Vikingsons Saga 5 C. f. 23.

Lånna Socknar. *Gulnan* som har tilllopp af et litet vattendrag från Kårsta går til *Rösfjön*. Begge äro smala och deras längd vid pass $\frac{1}{4}$ mil. *Rösfjön* emottager en liten sjö, *Kamp-hafvet*, och löper sedan genom en bäck i hvilken 2 obetydliga skogsjöar *stora* och *lilla Mållen* falla, til *Gulungesjön* i Skedery. *Sparren* en anseelig sjö af en mils längd, emellan Nårtuna, Kårsta och Rö Socknar ingår med en vik vid Nås och emottager små träsk som ligga på ågorna.

Rö Socken innehåller $22\frac{3}{4}$ mantal. Här af äro $6\frac{1}{4}$ m. skatte, 1 m. krono, $15\frac{1}{2}$ m. frelse. Åboer finnas 46 på 201 numer. Oförvandlade jordboks och mantalsrântan stiger til 84 Rd. 4 sch. År 1705 voro här $9\frac{3}{4}$ mantal skatte, $4\frac{1}{2}$ m. krono, 3 m. frelse och Rântan var 234 daler silfvermynt. Utfådet år 1802 upgafs til 150 tunnor råg, 20 t. hvete, 99 t. korn, 30 t. hafre, 40 t. blandfåd, 20 t. ärter och 10 t. potatoes.

År 1800 var folknumern 540 personer. Gifte 115 par, Enklingar 9, Enkor 23, Ogifte öfver 15 år: 50 mankôn, 54 quinkôn. Barn: 77 goslar, 97 flickor. Hushåll 67. Mantalskrefne funnos 232 och rökar 53. År 1749 hade Socken 438 invånare.

Beate-

Beateberg är sammanfatt af $\frac{1}{2}$ mantal säteri, $\frac{1}{2}$ mantal rå och rör, Målfåtra och Wik $\frac{1}{4}$ m. hvardera, och et mantal frelse, Gålsby. Gårdens äldre namn Molnekulla eller Mølnekulla ändrades 1670 til Wiraberg och 1678 til Beateberg.

Under egendomen lyda i denna Socken rå och rörs hemmanen: Wirboda $\frac{1}{4}$ m. Kullunge $\frac{1}{8}$ m. Bolbytorp $\frac{1}{8}$ m. och frelsehemmanen: Bolby 1 m. Båtmanby $\frac{1}{2}$ m. Målby $\frac{1}{2}$ m. Hersby $\frac{1}{2}$ m. Söderby 1 m. Wåsby $\frac{1}{2}$ m. Klockarbacken $\frac{1}{4}$ m. Kronohemmanet: Ösby 1 m. och råntan af Gullbergby $\frac{1}{2}$ m. Wåsby 1 m. Målby $\frac{1}{2}$ m. Hersby 1 m. I Skedery Socken: Vesterleding 2 m. Kalla $\frac{1}{2}$ m. rent frelse och råntan af Ingmundby $\frac{1}{2}$ m. Frihamra $\frac{1}{2}$ m. samt i Riala: Holvastby $\frac{1}{2}$ m. Näs $\frac{1}{4}$ m. Backagård $3\frac{1}{8}$ mantal frelse i Kårsta Socken hör äfven hit. Den har 30 tunneland årligen i såde, 100 lafs hö, god skog, en quarn med 3 par stenar och frelserånta af $1\frac{3}{4}$ mantal.

Vid Sätsgården fås årligen 12 til 15 tunnor i öppen åker. Hö erhålles 3 til 400 lafs. Wirkårret en upodling af 140 tunneland har från et alkårr genom rothugning och dikning blifvit förvandlad til ång och gråsmark hvaraf flere tunneland årligen nyt-

tjas til omloppsåde. Gåramoslen är en mindre odling af några tunneland. Vid gården äro 2 trädgårdar med et drifhus, en sågquarn och 14 torp. På ågorna finnes en mjölquarn med 2 par stenar.

En Stålugn och en Knipsmidja med 2 hamrar privilegierades d. 22 December 1794 och anlades 1795. Stålugnen består af 3 kistor som hvardera rymma 20 skeppund och murades i början af fransk lera; men sedan har lika god lera erhållits från Hans Excellence Grefve Ruuths egendomar i Skåne. Hammarbyggnaden är af gråsten. Den ena hammarställningen är af tackjern och den andra af huggen gråsten hvarmed äfven dammen blifvit beklädd. Årliga tilverkningen är emellan 1500 och 2000 centner brånstål i bunkar och lådor. Ågarens jernverk i Gestrikland och Ockelbo Socken lemna härtil nödigt jern som föres til Björnå vid Norrteljesjorden $2\frac{1}{2}$ mil härifrån och färdes stålet från samma lastningsställe til Stockholm. Kol och ved til Brukets drift erhålles af egna skogar som utgöra öfver 3000 tunneland sedan all oduglig mark blifvit afdragen.

Mangården består af en rymlig tvåvånings bygnad af trä och fyra rappade flyglar. Den har en utvald vacker belägenhet i

en

en Engelk Park anlagd af framledne Hans Excellence R. R. Grefve Bunge. Denna Park innehåller vid pass 100 tunneland. En mängd fullväxta ekar, almar, lönnar, askar och andra löstråd lättade första anläggningen. Gräsrika slätter och kullar bevåxte med 50 slag dels inhemska, dels utländska träd eller buskar, väl anlagde vågar och broar, en från Angarn til Wiren rinnande å samt flere uddar och nås som tilskapas af sistnämnde fjö, utgöra beståndsdelarne af denna vackra trakt. Det kan med skål sägas:

C'est mieux que la nature et cependant c'est elle.

*L'onde cherit ses bords, la terre sa parure,
Tout est beau, simple et grand: c'est l'art
de la nature (2).*

Den äldste kände ägare af denna gård är Riksamiralen Grefve Gabriel Bengtson Oxenstierna til Mörby. Den tilföll efter hans död dottern Fröken Beata Oxenstierna som namngaf stället och afled 1689. Sedan nämnes Grefvinnan Christina Oxenstierna, Gouvernören Gabriel Tureson Oxenstiernas enka år 1708 som ägarinna af Beateberg. År 1721

D 5

var

(2) Les jardins par De Lille.

var deras dotter Grefvinnan *Anna Margreta Oxenstierna* i besittning af egendomen. Hon hade i första giftet Öfversten Grefve *Carl U. Torstenson* och i det senare RiksRådet Grefve *Ture Gabriel Bjelke*. RiksRådet Grefve *Nils Bjelke* ågde gården 1765 och sedan RiksRådet Grefve *Carl Rudenschöld* gift med hans syster *Christina Bjelke*. Egendomen såldes af dem år 1771 til Herr RiksRådet Grefve *Sven Bunge* och åges nu af Öfverhofjägmästaren Herr Grefve *Märien Bunge*.

Ticksta Säteri är 3 mantal. Har 27 tunnland årligen i säde och 100 lass hö. Åbygnaden består endast af nödvändiga hus emedan ågarne merendels behövt. Näs ej fyllest $\frac{1}{4}$ mil härifrån.

Näs är 2 mantal Rusthåll, har 35 tunnland årlig åker och vanligen 150 lass hö, utom Rakne ång i Frösfunda Socken som är köpt til skatte under egendomen och lemnar vid pass 100 lass hö. Åbygnaden har en vacker belägenhet vid sjön Sparren, består af en hufvudbyggnad och tvänne flyglar brådflagne och målade med oljefärg. Vid gården är en stor trädgård, en fågquarn och 10 torp.

Under denna egendom ligger i Rön Risby 1 mantal och Hersby $\frac{3}{4}$ m. rent fresse, Byle

Byle $\frac{1}{4}$ m. skatte, råntan af Risby 1 m. skattefrelse. I Skedery: Målby 1 m. frelse och råntan af Darsgårda 1 m. I Närtuna: Häradshammar och Walldala 1 m. frelse hvardera.

Nås har från längre tid tillbaka varit Herrgård. Borgmästaren i Stockholm Hans Nilsson ågde 1627 Nås och Ticksta. Sonen Hofrådet Gustaf Taubensfelt (3) köpte gården af sin mor Sigrid Berkhelt. Hans son Häradshöfdingen Hans Casper Taubensfelt dog 1676. Egendomen bytte sedan ofta om ägare. Hans Persson Hvitling nämnes 1682, Johan Holm 1687, Jost Kleinschmidt 1696, Jost Gagge 1720, Presidenten O. R. Strömsfelt 1722. Af sistnämnde Herre köpte Öfversten Grefve Wilhelm Douglas Nås år 1724 och af General Lieutenanten Grefve Gustaf Evertsson Horn, Ticksta år 1727. Commisarien Per Pflander och hans arvingar voro sedan i besittning af egendomen som 1745 köptes af Presidenten Baron M. E. Nolken. Krigrådet Martin Sandelhjelm ågde gården 1754 och sedan Hof-

rätts-

- (3) Stiernmans Matrikel f. 421. Han tillika med sin Fru Lucretia Clara von Knäsebach och 3 barn stodo obegravne i Rö kyrka til år 1691. Han dog 1674. Brodern Ryttmästaren Hans Hansson Taubensfelt lefde 1679, som ses af et Protocol vid Erkebiskops visitation i Rimbo.

råttsrådet *A. Fredenstjerna* som sålde den 1768 til Öfverste Lieuténanten *Carl Örnsköld*. Af honom köpte StatsSecreteraren *C. E. Wadenstjerna* år 1773 egendomen och nuvarande ägare år Förste Expeditions Secreteraren Herr Baron *Lars August Mannerheim*.

Byar och hemman i Rô Socken äro: *Gullbergby* $\frac{1}{2}$ m. 4 åboer, *Bolbytorp* $\frac{1}{8}$ m. *Bolby* 1 m. *Båtmanby* $\frac{1}{2}$ m. *Wirboda* $\frac{1}{4}$ m. *Kullunge* $\frac{1}{8}$ m. alla enstaka, *Eke* 1 m. 5 åboer, *Nibble* 1 m. 4 åboer, *Ösby* 1 m. 2 grannar, *Malby* $1\frac{1}{2}$ m. 3 åboer, *Söderby* 1 m. en åbo, *Hersby* 2 m. 6 åboer, med *Klockarbacken* som år $\frac{1}{2}$ mantal i jordboken. *Wasby* $2\frac{1}{2}$ m. 7 grannar. *Byle* $\frac{1}{4}$ m. enstaka, *Risby* 2 m. 5 åboer, *Lisinge* 1 m. 2 åboer.

Rô Kyrka är invigd *S. Olof* til åra och finnes ännu hans belåte i behåll. Den ligger på kronogrund, år 34 aln lång och 12 aln bred, har 4 fönster och en dörr. Altarprydnaden består af et *Crucifix* och en målning som föreställer den h. nattvarden. Predikstolen skänktes 1748 af Fröken *Christina Sölverberg* på *Hersby*. Ljuskronor äro tre. Tvenne målningar i choret föreställa de tre vise män från Österland och Christi upståndelse. Framför altaret är *Nolkenska* grafven och i kyrkan et baner til åminnelse af:
Kongl.

Kongl. Maj:ts trotjenare och öfverste lieutenant vid fortification den vålborne Herr Sven Sölfverberg född i Nyköping d. 12 april 1653, död d. 7 augusti 1727 med sina två söner (4).

Kyrkans silfver består af: en kanna gifven af Gustaf Taubensfelt då han hemkom efter 10 års vistande utrikes (5), en kalk med årtalet 1605 och en sockenbudskalk. Biskop J. Gezelius den yngre har till äminnelse af åtnjuten gåstfrihet på Beateberg från September 1710 till Maj 1711 skänkt sitt Bibelverk till denna kyrka (6). I en stapel hänga 2 klockor. Den större är omguten på Riksgrefvinnan C. E. Horns och den mindre år 1791 på församlingens bekostnad. Vinsåden är $3\frac{1}{2}$ tunna.

Församlingen är Annex till Rimbo. Communiern har intet boställe, men åtnjuter råntan af Ösby Kronohemman.

Com-

(4) Stiernmans Matrikel s. 812.

(5) Var syssefatt vid Westphaliska fredsverket. Utkast till Svenska Historien af Doctör E. M. Fant, 3:dje stycket s. 149.

(6) Från Beateberg utfärdade Biskopen et Herdabref till Finska Presterskapet d. 10 December 1710.

Comministrar hafva varit: *Petrus Erici Kaut* Håfveröensis 1589, 1590. *Jonas Nicolai*, 1593. *Johannes Nicolai*. *Olaus Andree Æstuhensis* 1616. *Andreas Johannis Hjelm* blef Kyrkoherde i Wätö 1652. *Eric Michael Bergius* dog 1680. *Eric Johan Huss* tiltrådde 1681, dog 1722. *Salomon Huss* afled 1743. *Johan Brolin* född 1707. Prest 1731. Befordrad hit från Comministers beställningen i Singö 1744. Kyrkoherde i Arnö 1752, i Hacksta och Löt 1760. Dog 1786. *Casper Lenker*, C. A. 1733. Comminister i 20 år, afled 1772. *Petrus Edström* född 1720, C. A. 1743, Prest 1757. Comminister 1772, dog 1796. Herr *Anders Holm* född 1754. C. A. 1774, prestvigd 1777, tiltrådde fysflan 1798.

Vid Nibble skall enligt en anteckning i Rimbo kyrkbok en Offerlund varit belågen. I Hersby gårde är en betydlig åtthög och på Ösby ågor flere smårre.

2. Rimbo Socken.

Denna Socken som äfven kallas Ringbo och Rindhbo Skipslagh (1), har troligen sit namn af

(1) Mon. Upland. S. 42.